

SCALA PARADISI

АКАДЕМИКУ ДИМИТРИЈУ БОГДАНОВИЋУ
У СПОМЕН

СЛОВЕНСКИ И СРПСКИ СРЕДЊИ ВЕК
Књига 1

ACADEMIA SCIENTIARUM ET ARTIUM SERBICA

SECTIO GLOTTOLOGICA ET LITTERARIA

COLLEGIUM PALAEOSLAVICUM
SLAVICA ET SERBICA MEDIAEVALIA

Volumen I

SCALA PARADISI
SCRIPTA IN MEMORIAM
DEMETRII BOGDANOVIĆ VIRI ACADEMICI
1986–2016

Acceptum in Sectionis glottologicae et litterariae conventu vi, die xxvi mensis
Iunii, anno mmxviii, auctoribus Jasmina Grković-Major, Academiae socia
ordinaria et Anatolij Arkadjevič Turilov, Academiae socio extraneo

Redactores

Anatolij Arkadjevič Turilov, Academiae socius extraneus, Tatjana Subotin-Golubović,
univ. profestrix, Irena Špadijer, univ. profestrix, Nataša Dragin, univ. profestrix,
mag. Dušica Grbić et Katarina Mano-Zisi

BELGRADI
MMXVIII

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ

ОДЕЉЕЊЕ ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ

СТАРΟΣЛОВЕНСКИ ОДБОР
СЛОВЕНСКИ И СРПСКИ СРЕДЊИ ВЕК

Књига 1

SCALA PARADISI

АКАДЕМИКУ ДИМИТРИЈУ БОГДАНОВИЋУ
У СПОМЕН
1986–2016

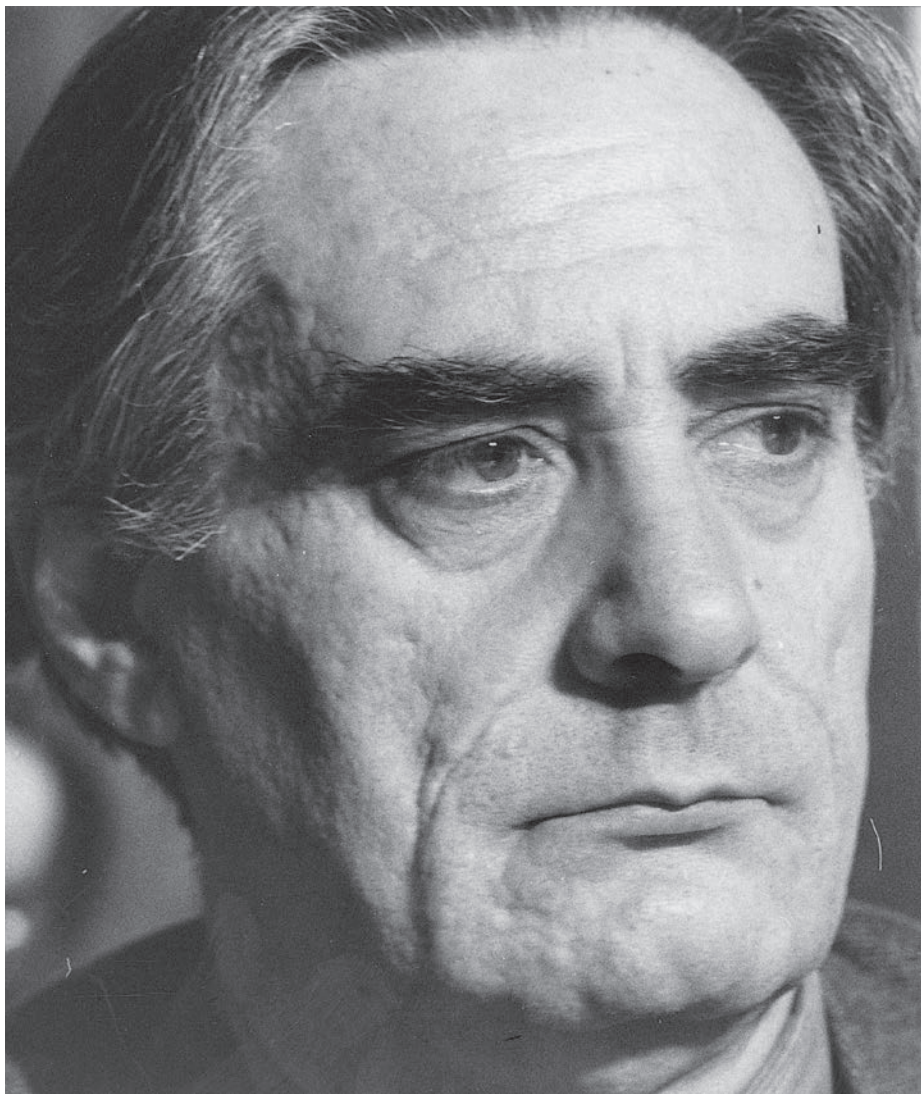
Примљено на VI скупу Одељења језика и књижевности, од 26. јуна
2018. године, на основу реферата академика Јасмине Грковић-Мејџор
и иностраног члана Анатолија Аркадјевича Турилова

Уредници

Анатолиј Аркадјевич Турилов, инострани члан САНУ, проф. др Татјана
Суботин-Голубовић, проф. др Ирена Шпадијер, проф. др Наташа Драгин,
мр Душица Грбић и Катарина Мано-Зиси

БЕОГРАД
2018

Luigi Forgasoli

Димитрије Богдановић (из породичне архиве)

УВОДНА РЕЧ

Академик Димитрије Богдановић (1930–1986), по образовању теолог и правник, оставио је својим делом блистави траг у српској медијевистици. Био је свестрани проучавалац српске средњовековне духовне културе и књижевности, као и српског рукописног наслеђа у целини, сагледавајући их из различитих углова и тиме утирући пут у многим областима истраживања. Као начелник Археографског одељења Народне библиотеке Србије и професор на Одељењу за историју Филозофског факултета у Београду несегично је преносио знање млађим генерацијама, образујући многе нараштаје научних посленика.

У научном раду значајну пажњу посветио је византијским темељима српске средњовековне културе и рецепцији византијске књижевности. Једна од омиљених тема била му је Лествица светог Јована Лествичника. Објавио је њен превод, као и монографију *Јован Лествичник у византијској и старој српској књижевности*, засновану на докторској дисертацији. У жељи да корене српске духовности приближи савременицима писао је у више наврата о исихазму, посебно о неоплатонизму у исихастичкој књижевности код Срба, о социјалној теологији Јована Златоустог, о Светим оцима и учитељима цркве, рецепцији византијског богословља у Србији XIV и XV века, о књижевности као чиниоцу интеграције византијско-словенског Балкана, о византијском књижевном канону у српским службама средњег века. Редиговао је превод *Поетике рановизантијске књижевности* Сергеја С. Аверинцева, обогативши књигу врсним предговором *На њушевима ѿеориској проучавања рановизантијске књижевности*. У низу прилога посвећених појединим питањима средњовековне књижевности у Срба издвајамо студију *Развој жанрова у српској књижевности XIII века*, као и више од стотину одредница у *Речнику књижевних ѿермина*. Средњовековној култури приступао је као целини, заснованој на јединственом погледу на свет, те је писао и о односу књижевности и ликовне уметности. „Закон лепоте као свеопшта норма људског постојања захтевао је да буде исказан и у стварању писаном речју“, изрекао је једном приликом. Своја књижевнотеоријска и историјскокњижевна проучавања крунисао је поглављима у вишетојној *Историји српског народа* и књигом *Стара српска књижевност*.

Хвале је вредна и његова посвећеност приређивању, критичком издавању и преводу старих споменика. Учествовао је у припреми прва два тома издања *Законика цара Стефана Душана*, у којима је објављено шест преписа овога текста, објавио *Софијску службу светом Сави, Карејски њивик светиога Саве, Србљак. Службе, канони, акатисии, I–IV* (у сарадњи са Ђорђем Трифуновићем), Теодосијево *Житије Петра Коришког, Житије Ђорђа Крајовца, Епископије кир-Силуанове, те Майичин ајоскол*. Саставио је и данас у издавању споменика незаобилазни текст *Правила за криптичка издања старих српских њисаца*. Био је и један од покретача едиције *Стара српска књижевност*, чији је циљ био да дела средњег века кроз преводе приближи савременом читаоцу. Са својим учитељем Владимиром А. Мошином приредио је критичко издање Вуковог превода *Новой завјети* у оквиру *Сабраних дела Вука Караџића*.

Пажњу је посвећивао и проблемима текстологије и лексикографије. У овој области драгоцени су његови радови *Текстолошко изучавање њравних споменика средњовековне Србије, Недоблијска грађа у речнику старословенског језика српске редакције* и *О неким њивањима лексикографске обраде јужнословенских ћирилских споменика српске редакције*.

Проучавао је српско писано наслеђе у многим рукописним збиркама (Хиландар, Савина, Библиотека Епархије арадске, Дечани, Пећка патријаршија, Николац, Цетињски манастир и др.). Продубио је приступ који је усвојио од Владимира А. Мошина на пољу археографије и палеографије, а своја начела изложио је у програмском раду *Метод ојиса рукојиса у Археографском одељењу Народне библиотеке СР Србије у Београду*. Поред више прилога у којима је изнео резултате својих истраживања (*Стара српска рукојисна књија и њроблем реконструкције њених фондова, Ћирилска палеографија и кодиколојија у Јуославији, Персијективне књижевноисторијских истраживања у збиркама словенских рукојиса Свете Горе, Археографски њројекти у Србији* итд.), објавио је и две монографске синтезе: *Каталог ћирилских рукојиса манастира Хиландара, I–II*, и *Инвентар ћирилских рукојиса у Јуославији (XI–XVII века)*.

„Био је то човек сасвим изузетних особина“, написала је академик Ирена Грицкат, један од његових блиских сарадника. Красили су га, како каже, велика интелектуална и духовна острашћеност, многострана и необична знања, моћ усредсређивања, организаторска умешност, тактични приступ саговорницима, дар лепе речи, мирна углаћеност, те јасноћа и брзина мишљења. „Он је, по некој особеној интуицији, по дубоко продохвљеној поистовећености са предметом свога рада, био непоновљив.“

Академик Димитрије Богдановић је, поред бројних дужности које је имао у Српској академији наука и уметности, био оснивач и први председник Старословенског одбора, утемељеног 1982. године. У знак захвалности за наслеђе које нам је оставио и поштовања према његовом неуморном раду, едицију Старословенског одбора САНУ *Словенски и српски средњи век (Slavica et Serbica mediaevalia)* започињемо њему посвећеном споменицом.

Академик Јасмина Грковић-Мејдор

ЈЕЗИК, КЊИЖЕВНОСТ И РУКОПИСНО НАСЛЕЂЕ

„СЛОВО О ЖИТИЈУ СВЕТОГ АНТОНИЈА“ ГАВРИЛА ТРОЈИЧАНИНА

ЗОРИЦА ВИТИЋ

Апстракт. – У Панагирику манастира Ступља (МСПЦ, З I 59), из прве четвртине XVII века (око 1610–1625. године), атрибуираном чувеном преписивачу Гаврилу Тројичанину, сачувано је Слово о житију светог Антонија, јединствена компилација *Aprophthegmata patrum* и делова опширног Житија светог Антонија. Гаврило се за своју кратку прераду послужио најстаријим словенским преводом Житија (насталим у IX–X веку, или између 1018/19. и 1037. године). Поред занимљивог садржаја и композиције, који одражавају оригиналну замисао и књижевни таленат састављача, ово слово посредно сведочи о трајању старих словенских превода у српској традицији.

Кључне речи: Житије светог Антонија Великог, *Aprophthegmata patrum*, Гаврило Тројичанин, манастир Ступље, панагирик, слово

Уз Житије светог Антонија Великог,¹ пресудно за разумевање хришћанског подвижништва уопште, у књижевности средњег века веома се често срећу слова, повести и поучења везана за име овог знаменитог „оца пустиње“. Краће приче о животу монаха, најчешће назване „слово“, у којима доминира приповедни тон, са изразитом поентом на крају, сабране су у целовите зборнике различитог типа, патерике (отачнике).² По бројности и раширености посебно се издвајају компилације изрека и поучних казивања под општим називом *Aprophthegmata*.³ Преношене прво усмено, а забележене можда већ половином IV, а најкасније крајем V века⁴, мудрости и слике из живота древних подвижника, често блиске народном стваралаштву, сачињавају патерике који се разликују по обиму, избору и распореду грађе (Скитски и Азбучно-јерусалимски).⁵ Овако анегдотски

* Зорица Витић, Филолошки факултет, Универзитет у Београду, zvitic@gmail.com

¹ Најновије издање грчког текста: Bartelink 1994. Превод на савремени српски: Дојчиновић 2014.

² Истцрпну литературу доноси Ђ. Трифуновић (1990, 224–229).

³ Nedeljković 1974, 8.

⁴ Bousset 1923, 68.

⁵ Migne 1864, col. 71–440. О словенском преводу: Van Wijk 1935–1936, 38–84; Capaldo 1981, 26–49.

конципирана поучна казивања светих на посебан, жив и динамичан начин уобличавају њихов духовни портрет. Идејни, али и књижевни утицај *Aporhthegmata* толики је да се могу сматрати прототипом читаве једне књижевности на византијском истоку, литературе која развија психолошка сазнања о човеку, која се бави образовањем његове духовне личности, његовим страстима и врлинама.⁶

С друге стране, ваља нагласити специфичност самог Антонијевог житија. Наиме, средишњи његов део чини дуга беседа египатским монасима, где се нижу наративни примери и поуке, и постају непресушни извор догматских, моралних и култних начела коришћених у различитом обиму у дидактичне сврхе.⁷ Отуда се за ово житије може с правом тврдити да „садржи мање биографских података у ужем смислу те речи, а више података за историју једне духовности.“⁸

Врло рано преведено на словенски језик (у IX–X веку, или између 1018/19. и 1037. године),⁹ Житије светог Антонија остварило је трајни утицај на стару књижевност. Постоји у преписима од XIV до XVIII века,¹⁰ а у XIV столећу сачињена су и два нова превода овог текста.¹¹

Поред опширног Житија, у словенској рукописној традицији налази се и на његове скраћене варијанте.¹² Оваквих краћих верзија у српским рукописима нема, међутим, у Панагирику манастира Ступља, из прве четвртине XVII века (око 1610–1625. године), налази се сасвим јединствена кратка компилација начињена на основу старог превода, у којој се,

⁶ У Лествици светог Јована Лествичника неке су поуке непосредно засноване на Изрекама, али је још чешће препознатљив стилски утицај апофтегматске књижевности – оживљавање медитација примерима из живота аскета и њиховим изрекама: Богдановић 1968, 147–149. Изреке светог Антонија присутне су у поуци о чистоти и целомудрености (XV), као и у расуђивању о помислима, страстима и врлинама (XXVI): Богдановић 1988, 154, 223.

⁷ Доста широк избор из текста Житија светог Антонија доноси популарна антологија светоотачких списа, Добротољубље, превасходно посвећена молитвеном типу духовног усавршавања (В. одредницу „Добротољубие“ са литературом: Дионисий 2012, 491–512).

⁸ Богдановић 1991, 19.

⁹ Преглед литературе о овом питању: Грашева 1995, 150–153; Витић-Недељковић 1999, 38–43; Витић 2015, 9–14.

¹⁰ Списак словенских преписа најстаријег превода: Витић-Недељковић 1999, 46–52; Helland 2004–2005, 3–18. Издање: Витић 2009–2010, 275–343; Витић 2015, 85–141.

¹¹ О „другом“ преводу, са издањем: Витић 2015, 27–35, 143–193. О „трећем“ словенском преводу: Димитрова 2013, 92–107.

¹² Једна варијанта је штампана у минејима светог Димитрија Ростовског (Житија свјатих 1904), док је другу објавио Иван Франко (1910, 191–197).

занимљиво повезане, смењују неке од кључних епизода с почетка Антонијеве аскезе. Реч је о рукопису МСПЦ, З I 59, који на л. 95а–98б садржи *Слово о жиџију свѣтаіо Андона*. Овим рукописом из збирке Радослава Грујића, пронађеним у манастиру Ораховици, посебно се бавила Љупка Васиљев.¹³ На основу записа Стефана Раваничанина из 1696. године, установила је пут овог панагирика од манастира Ступља¹⁴ у Босни до Ораховице у Славонији, а од посебног је значаја идентификација преписивача, коју је начинила поређењем дуктуса и упоредном палеографском анализом.¹⁵ По индивидуализованим варијантама слова и уочљивом писарском маниру, Љ. Васиљев је препознала изузетног преписивача из прве половине XVII века, Гаврила Тројичанина. У свом неуморном раду на бројним замашним рукописима¹⁶ Гаврило је показивао већу слободу у избору текстова, служећи се старијим српскословенским предлошцима, али и добављајући стране, најчешће рускословенске.¹⁷ Такође, одавно је примећено да поједине текстове није „просто преписивао“, већ да их је „збиља ‘састављао’, дајући им своју редакцију.“¹⁸

Управо је тако поступао радећи на Панагирику манастира Ступља. Изабране су беседе, слова, житија и похвале за годишњи циклус празника најпознатијих црквених отаца и византијских писаца. Такође, ту су оригинална словенска дела (од Климента Охридског, бугарског егзарха Јована, Теодосија Хиландарца, Григорија Цамблака), а прослављају се и највећи српски свети (Симеон, Сава, Стефан Дечански, кнез Лазар).

За 17. јануар Гаврило је сачинио *Слово о жиџију свѣтаіо Андона*. Већ у наслову наговештена је специфичност састава. Две жанровске одреднице – слово и житије – ту су да осветле поступак приређивача, да именују два различита извора о светом Антонију којима се Гаврило послужио. Слово започиње 31. изреком из *Arophthegmata patrum*,¹⁹ која се односи на преписку светог са царем Константином:²⁰ Једном ава Антоније прими писмо цара Константина да дође у Цариград, па се мишљаше шта да

¹³ Васиљев 2014, 419–444.

¹⁴ Посвећен светом арханђелу Михаилу, у писаним изворима први пут се помиње у XV веку.

¹⁵ Васиљев 2014, 423–425.

¹⁶ Литература о Гавриловим преписима веома је обимна, те наводим само синтетичка разматрања: Пантић 1990, 113–121; Петковић 2008, 90–102.

¹⁷ Пантић 1990, 116.

¹⁸ Стојановић 1927, IX.

¹⁹ Migne 1864, col. 85.

²⁰ У Житију, у 81. глави, помињу се писма царева, али не и позив Антонију да дође у Цариград.

ради. Рече ави Павлу, своме ученику; „Треба ли да идем?“ А он му рече: „Ако одеш, зваћеш се Антоније, а ако не одеш, авва Антоније.“²¹ Наш састављач допуњава и заокружује поуку запажањем да је цар, разумевши одговор, имао велике користи од смерности и неславољубља Антонијевог (95δ). Следи избор из житија: почетна ђавоља кушања, ноћни преображаји, обраћања „црног“ људским гласом (одломци 5, 3; 6, 3–5; 7, 2).²² Након кратког описа узорне аскезе (7, 3; 7, 6), дата су два драматична демонска насртаја (мноштво које туче и рањава светога, погл. 8; бесови у облицијима дивљих звери, погл. 9). Господње обраћање у којем храбри подвижника (погл. 10), уводи у приповедање о још неколиким препрекама и искушењима које ђаво ставља пред Антонија (11, 2; 11, 4–5; 12, 1–2).

У други део Слова Гаврило Тројичанин поново уноси формулацију типичну за изреке („глаголаше авва Антоније“, 97δ), и наставља да још слободније и умешније комбинује одломке из житија. Напад демонске војске и заводљиво претварање да истинито проповедају Свето писмо преузети су из 39. главе (3–4; 6–7), у којој се Антоније пред монасима присећа још неких својих искустава са демонима. Следи привиђење инока који доноси хлеб не би ли светог одвратио од поста (40, 3–4). Најзад, завршна сцена представља Сатанино признање сопствене немоћи и победу хришћанства (41, 1–6). Слово је заокружено податком о дубокој старости коју је Антоније доживео, и помињањем његових многих чудеса и бројних ученика.

Углавном дословно преносећи стари словенски превод Житија, Гаврило је ипак понегде начинио извесне измене:

96а рѣндѣ н чрньн авн се еѣв. У Житију ђаво се приказује Антонију у лику црног детета (6, 1), а у Слову је реч ѡтрокъ изостављена.

96а каз'ны – к'незн (7, 3) дѣволовы. У питању су „ђавоља лукавства“ (Еф 6, 11), кѣзнн, те је, у овом случају, текст Слова исправнији од оног који чувају српски преписи старог превода Житија.

96б сѣзѣавъ своѣ бѣсы – п'си (9, 4). Овде се Гаврило одлучио за неутралнију, али нетачну варијанту.

Ситније лексичке разлике и употреба синонима:

96б лавъ рикаше хоте гати – напастн (9, 7)

97а сѣтворѣ те вѣлыка – словоуца (10, 3)

97б блюдѣ глѣдаѣ – зрѣ (11, 3)

97а хлѣвыне врьхъ – стропъ (10, 1) ѡврьзши се

97а кѣлѣа – хлѣвина (10, 2) быс(тъ) цѣла

²¹ Превод Азбучног отачника с грчког сачинио је владика Амфилохије 1995.

²² Бројеви означавају уобичајену поделу Житија светог Антонија на поглавља и мање одсеке.

На крају, ваља размотрити и којим се предлошком Гаврило Тројичанин могао служити. Сачувани српски преписи су малобројни и готово сви су из XIV века,²³ а у време настанка Слова углавном се преписује „други“, млађи превод Антонијевог житија.²⁴ Може се једино претпостављати да је Гаврило имао прилику да дође до неког веома старог, или пак до неког данас изгубљеног преписа словенског превода. Ипак, ово је питање од мањег значаја, с обзиром на то да Гаврилово по саставу оригинално слово, сасвим складно и добро осмишљено, у маниру нешто проширеног чланка патерика, сажето и ефектно представља најважније аспекте подвига и духовног значаја светог Антонија.

У прилогу доносим издање *Слова о житију светиаго Ангона* према рукопису МСПЦ, З I 59, л. 95а–98б, као и снимке изузетног Гавриловог преписа.

²³ У питању су три преписа – из Дечана, Грачанице и Марковог манастира близу Скопља, а једини познији је Хоповски панагирик из 1598. године: Витић-Недељковић 1999, 47–51.

²⁴ Бројни су светогорски преписи, а у манастиру Свете Тројице код Пљеваља преписан је 1596. године панагирик који садржи „други“ превод: Витић 2015, 37–45.

ПРИЛОГ

95а М(ѣ)с(е)ца гѣн(вара), зї, д(ь)нь. сл(о)во ѿ жнтїю 95ѿ с(вє)т(а)го анѡна
 бл(аго)с(ло)вн ѿ(ть)че:~

При вѣланцѣмъ ц(а)ры кон'стине (sic) быс(ть) вѣланкы ан'фонїе. и въ мнозе же
 добродѣтели сїае. прѣбываше въ пѣстннн. оуслышав' же бл(а)голюбывїн ц(а)рь и
 мннхолоубывїн вѣлыкаго ан'фонїа. написа м(о)л(ь)б'ное писанїе къ нїемъ. призваши
 хоте въ костын'тннх град[ь]. бл(аго)с(ло)внн се ѿ нїего. и слышавъ стараць быс(ть)
 въ мнозен печалн. и оуниин. ѿ поднш'ленїн свонх[ь]. и призвавъ оу'ченнк(а) своего
 павла. и р(е)че емъ чедо что г(лаго)лїешн. ндъ лн къ ц(а)рѣ по оум(о)ленїю его, нлн
 ны. он' же ѿвѣща емъ. аще оубо пондѣшн ан'фонїе боудешн. аще лн не ндѣшн ав'ва
 ан'фонїе боудешн. г(лаго)ла же стър'ць. тем'же аще оубо славы радн сїе и к томъ не
 в[оу]доу ав'ва. въ нстннх чедо не ндъ. и се оуб[ѣ]дѣвъ и раз'соуднвх ц(а)рь и пате
 пол'зєва се. ѿ смерѣнїа и неславохотенїа ан'фонїєва:~

Некогда оубо вѣланкомъ ан'фонїю с[ѣ]дѣшъ въ кїелїн. прїнде дїав'ль оу'страшннн его хоте.
 начетъ прѣ'ображати се ноцїю. ѡба вьсачьскымн ѡбразы прѣ'меняющн се. тьїю еда
 како можеть прѣ'льстннн с(вє)т(а)го. и такоже сїндъ съвратннн его. послѣжде пакы
 прїндѣ и чрьнь тавн се емъ. ан'фонїе тако оу'страш(е) се вндѣвъ. абїе м(о)л(н)твю
 вь'ѡржнв' се. не сътрпе льстнвїн ч(а)л(овѣ)чьскы г(а)сѣ приемъ р(е)че. многых[ь] же
 азъ прѣ'льстнх[ь], и множаншее погъбых[ь]. н(ы)нн же и тебѣ хотєх[ь]. нь трѣды
 твоннн нн'чесоже оупѣхъ. ан'фоннїе же бл(а)годарнвъ б(ог)а. и оукрѣпн се на дїавола
 и р(е)че г(оспод)ь мнѣ помощ'ныкъ. и азъ възрѣ на врагы мое. и то слышавъ чрьнїн
 вьскоре нз'чєзе. пакы же дїаволь не почнваше ловѣ его:~

Ан'фонїе же разоумевъ многы соушны каз'ны дїаволовы вь'ѡрж' се крѣп'ко въздрьжаше
 се. бдѣше вьсѣ ноцѣ без сна прѣ'бываше. вьквшае бо єдиноу д(ь)немъ по заходѣ
 слньца. множенцею бо и по два д(ь)ны и по четнрѣхъ. тьїю хлѣбъ и соль и вода пнншаше.
 вндѣв' же его ненавндѣн добраа дїаволь. и оубога се еда како по малъ напальнн(ь)
 се поустнннн пост'ныкъ. и прїнде ѡбѡ оубо въ єдннх ноцѣ. съ множьствомъ бѣсовъ. и
 толнко бн его ранами тако без' г(а)са лѣжати емъ на зем'лн. и не могаше г(лаго)-
 латн нн вьстатн. нь лѣже м(о)л(а)ш(е) се. и по м(о)л(н)твє г(лаго)лаше. не бою се
 ѿ кас(ь) ранами аще и многыє вьзложнте на мє. нн'чтоже менѣ разл'чнтъ ѿ лю-
 бвѣ х(рист)а моего. и по'юднв' се дїаволь. тако и по ранах[ь] вьз'магаетъ. и сьз'вавъ
 свое бѣсы. внднте лн тако не възмогох[ь] нн дьхом[ь]. нн ранами одолѣтн емъ нь
 коюють на ны. и прндѣмъ оубо ннако на нь. и въ ноцн клопотъ сътворъ тако тако
 мнети се вьсемъ местъ томъ гыкати се. и стѣны четнрн хъынн (sic) тако врьгше
 бѣсы. и по нн ходѣтъ прѣ'образнв'ш(е) се въ звѣр'скы образы. и бѣше место то

лытънїемь испльнїенно. лавовь и медвѣдь и рїсовь. и юныць смїевь и скорпїевь. и влькъ. лавь рикаше хоте тастн. юнаць мнѣш(е) се водїн. смїн плазевь не досезаше. влькъ оустрьмлаше се въздрьжаш(е) се. и вьсакы выдн страшны бѣхъ. вьсех[ь] тарость и гл(а)сы и швцы. анфонїе же 97а быемь и стрѣтемь ѿ ных[ь]. трьпѣше крѣпко болѣзны. и рвгае се г(лаго)лаше къ ннмь. аще кога ес(ть) сила въ вьсь то довлѣл' бн еднномь прнтн тъкмо ѿ вась. нь понїеже без' моцн сьтвори вьсь б(ог)ь. потто вьсье метете се. знаменїе же се ес(ть) стѣна и оутврѣженїе. вѣра таже ѿ г(оспод)н і(со)у(се) х(рист)е. и много оубо нсквшающе скръжетахъ зорьбы на нь. и ннокоеже пакости емь не сьтворише и постндѣш(е) се:~

Г(оспод)ъ же прнзре на страстн анфонїевы. и вьскоре на заствпленїе быс(ть) емь възрѣв' же оубо анфонїе и внде хлѣвыне врьхъ ѿврьзшн се. и оузре лѣтїю некъ свѣтлхъ съходѣшъ къ ннмь. бѣсн же оубо напрасно нзчезоше. и болѣзань плытска вьскоре прѣста. и кїелїа быс(ть) цела. анфонїе же м(о)лаше се вндѣнїю г(лаго)ле. гдѣ бѣ потто не тавн мн се нз начела. да бн вндѣль болѣзны мое. и быс(ть) гл(а)сь къ ннмь г(лаго)ле анфонїе зде бѣхъ. нь ождах[ь] трьпѣнїе твое. и іако не быс(ть) побѣждень боуд(оу) ты помощныкъ и сьтворь те вѣлыка и то слышавъ анфонїе м(о)лаш(е) се вьставь. 97б и толмн възможе іако туднтн се емь. и вьскоре оустрьмнвь се и пондѣ вь поустнню. и пакы врагъ вндѣ его поспѣшенїе. и хоте емоу спонь сьтворнтн. показа емь на пѣтн блюдъ срѣбрьнхъ вѣлыкхъ. анфонїе же разоумє вражїю льсть. и ста блюдъ гнєдає. (sic) и дїавола облнчаше г(лаго)ле. не прѣп'нешн мн стопы сїнмь ороужїемь. и вьскоре дїаволь іако днмь нзчезе. ть же показоуєть емь множьства злата на поутн поврѣженно. анфонїе же потюдн се множьствъ злата. и іако ѿгань прѣскочн. нн ѿзрѣтн се вьсхотевь побѣже. г(лаго)лаше ав'ва анфонїе. прндоше некогда бѣсы прѣтеще мн. и ѿп'ствпнше ме іако конны. на коннх[ь] съ оръжїемь. хотеще оустрашнтн ме. аз' же рѣхъ сы въ ороужнх[ь] и сы на коннх[ь]. мы же въ нде г(оспод)а б(ог)а нашего възвѣлнчнм' се. и абїе вьскоре нзчезоше. некогда же прндоше въ т'мє свѣта нмьше мытанїа и г(лаго)лахъ прїндѣмь и тавнм' се анфонїю. азъ же м(о)лах(ь) се. абїе свѣтъ оугасаше нечьстнвхъ[ь]. по м(ѣ)сецъ же д(ь)нїн прндоше іако поуще и г(лаго)люще ѿ писанїа. аз' же іако 98а глзхъ не слысах[ь]. потрѣсоше некогда и кїелїю мою, азъ же недвижнм[ь] прѣвьх[ь] м(о)ле се. потомь пакы прншад[ь] плакахъ и възднххъ. азъ же м(о)лахъ се. и абїе начеше плакатн и рндатн, іако нзнємогоше азъ же славлхъ[ь] б(ог)а погвельшаго нх[ь]. нногда оубо алчїущоу мн. іако ннокъ некы прндѣ хоте ме прѣльстнтн. хлѣкы носе мытънїемь г(лаго)ле. іаждь и пїн и почнван. ѿ вѣлнкых[ь] трѣдь сконх[ь]. чл(овѣ)къ бо есн и болѣтн нмашн. азъ же разоумєх[ь] проказан'ство его, и вьстахъ пом(о)антн се. он' же не трьпѣвь нзчезе. и двѣрмн нсхождаше и тавн се іако днмь. нстннъ хоцїхъ повѣдатн вамь. оударн некто некогда въ двѣры монашнрскїе. и нзашад[ь] и вндѣх[ь] некоего высока сѣло тавлїающа мн се. и вьпрашхъ[ь] его кто есн г(лаго)ла мн азъ есмь сътана. и мнѣ г(лаго)лющъ да что прїндѣ сьмо. г(лаго)ла же онъ что мн зазнрають въ пѣстннн сен. и вьсн хрїстїанє что ме кльнѣтъ по вьсе

д(ь)ны. мнѣ же рек'шѡ ємѡ понеже стѡжлєши нмѡ. и р(є)чє несамѡ азѡ повннан(ь).
 нь самн метѡт(ь) се азѡ бо немощанѡ есамѡ. 988 не соутѡ ли чюли врагѡ оскѡдѣше
 оръжїа въ конаць и грады раздрѡшнлѡ еси. да оуже не нмамѡ ннкогда ни оръжїа
 ни мєста. нь въсоудѡ хрїстїанїн быше. и поустинна наплѡни се ннокых[ь]. да блюдыть
 самы себѣ и въсоудѡ да не кльнѡтъ мєнє. азѡ ан'фонїє г(лаго)лахѡ къ нємѡ. х(рнсто)с(ь)
 бо прншадѡ без'сна'на те сѡтворн. слышав' же онѡ нмє х(рн)с(то)во и тако днмѡ
 нз'чєзє. ан'фонїє же многа чюдєса сѡтворн въ поустинни. и бѣсы нз'гна. и многым[ь]
 настав'никѡ быс(ть). почн ѡ г(оспод)н м(ѣ)с(є)ца гєн(вара), зї д(ь)нѡ. жнт' же многа
 лѣта. въ стѡрость вѣлыкѡ прндѣ. тако быти ємѡ животѡ. рѣ, лѣтъ. ѡ х(рнст)є і(соу)сє
 г(оспод)н нашєм[ь] ємѡже слава сѡ ѡ(ть)цємѡ и с(вє)тым(ь) д(оу)хом[ь] и н(ы)ннѡ
 и пр(н)сно и въ вѣкы амнн(ь):~::~~::~~

ИЗБОРИ И ЛИТЕРАТУРА

- Амфилохије 1995: *Азбучни отачник*, превод с грчког владике Амфилохија, Светигора 42/43, 43/44 (1995) <<http://www.duhovnaizgradnja.com/>>.
- Богдановић 1968: Д. Богдановић, *Јован Лествичник у византијској и сџарој српској књижевности*, Београд 1968.
- Богдановић 1988: Свети Јован Лествичник, *Лествица*, превод са грчког, предговор и коментари Д. Богдановић, увод М. Лазић, Београд 1988.
- Богдановић 1991: Д. Богдановић, *Ликови светишћела*, Београд 1991.
- Васиљев 2014: Љ. Васиљев, *Два нејознајћа слова на Усење Бојородице Климентија Охридској*, Свети Ѓирило и Методије и словенско писано наслеђе (863–2013). Ур. Ј. Радић, В. Савић, Београд 2014, 419–444.
- Витић-Недељковић 1999: З. Витић-Недељковић, „Житије светог Антонија“ у српској рукојисној традицији, Археографски прилози 21 (1999) 37–131.
- Витић 2009–2010: З. Витић, *Тексти „Житија светио Антонија“ љрема српским љрејисима*, Археографски прилози 31–32 (2009–2010) 269–343.
- Витић 2015: З. Витић, *„Житије светио Антонија Великој“ љрема српским средњовековним рукојисима*, Београд 2015.
- Грашева 1995: Л. Грашева, *Јоан Презвитер*, Кирило-Методијевска енциклопедија, т. 2, Софија 1995, 150–153.
- Димитрова 2013: А. Димитрова, *Третијат превод на житието на св. Антоний Велики*, Светци и свети места на Балканите. Материали от мејдународната конференция, Софија, 14–16 јуни 2012 г., т. 1. *Филологија. Археографија. Текстологија*, Старобългарска литература 47 (2013) 92–107.
- Дионисий 2007: Игум. Дионисий (Шлёнов), *Добротолубие*, Православная энциклопедија, том XV, Москва 2007, 491–512 <<http://www.pravenc.ru/text/178682.html>>.
- Дојчиновић 2014: Атанасије Александријски, *Житије светио Антонија*, превод, предговор и коментари Д. Дојчиновић, Бања Лука 2014.
- Жития святых 1904: *Жития святых* святителя Димитрия Ростовского, подготовлены по репринтному изданию, выпущенному Московской Синодальной Типографией в 1904 году, том I <<http://idrp.ru/zhitiya-svyatih-lib129/>>.
- Пантић 1990: М. Пантић, *Књижевности на љлу Црне Горе и Боке Којорске од XVI до XVIII века*, Београд 1990.
- Петковић 2008: С. Петковић, *Манасџир Светие Тројице у Пљевљима*, Пљевља 2008².
- Стојановић 1927: Љ. Стојановић, *Сџари српски родослови и лејојиси*, Ср. Карловци 1927.

- Трифуновић 1990: Ђ. Трифуновић, *Азбучник српских средњовековних књижевних ђојмова*, друго, допуњено издање, Београд 1990.
- Франко 1910: I. Франко, *Аџокрѣфи і леѣенди з украинських рукоѣисѣв*, т. 5, Львѣв 1910, 191–197.
- Bartelink 1994: Athanase d'Alexandrie, *Vie d'Antoine*, introduction, texte critique, traduction, notes et index par G. J. M. Bartelink, Sources chrétiennes, vol. 400, Paris 1994.
- Bousset 1923: W. Bousset, *Apophthegmata. Studien zur Geschichte des ältesten Mönchtum*, Tübingen 1923.
- Capaldo 1981: M. Capaldo, *L'Azbučno-Ierusalimskij paterik (Collection alphabético-anonyme slave des Apophthegmata Patrum)*, *Полата књнигописњая* 4 (1981) 26–49.
- Helland 2004–2005: T. Helland, *The Greek archetypes of the Old and Middle Bulgarian translations of the Life of Saint Anthony the Great*, *Palaeobulgarica* 28/4 (2004/2005) 3–18.
- Migne 1864: J. P. Migne, *Patrologiae cursus completus. Series Graeca*, LXV, Paris 1864, col. 71–440 <<http://books.google.ba/books>>.
- Nedeljković 1974: O. Nedeljković, *Problem tipologije slavenskoga paterika*, *Slovo* 24 (1974) 7–16.
- Van Wijk 1935–1936: N. van Wijk, *Подробный обзор церковнославянского перевода Большого Лимонария*, *Byzantinoslavica* VI (1935–1936) 38–84.

Zorica Vitić

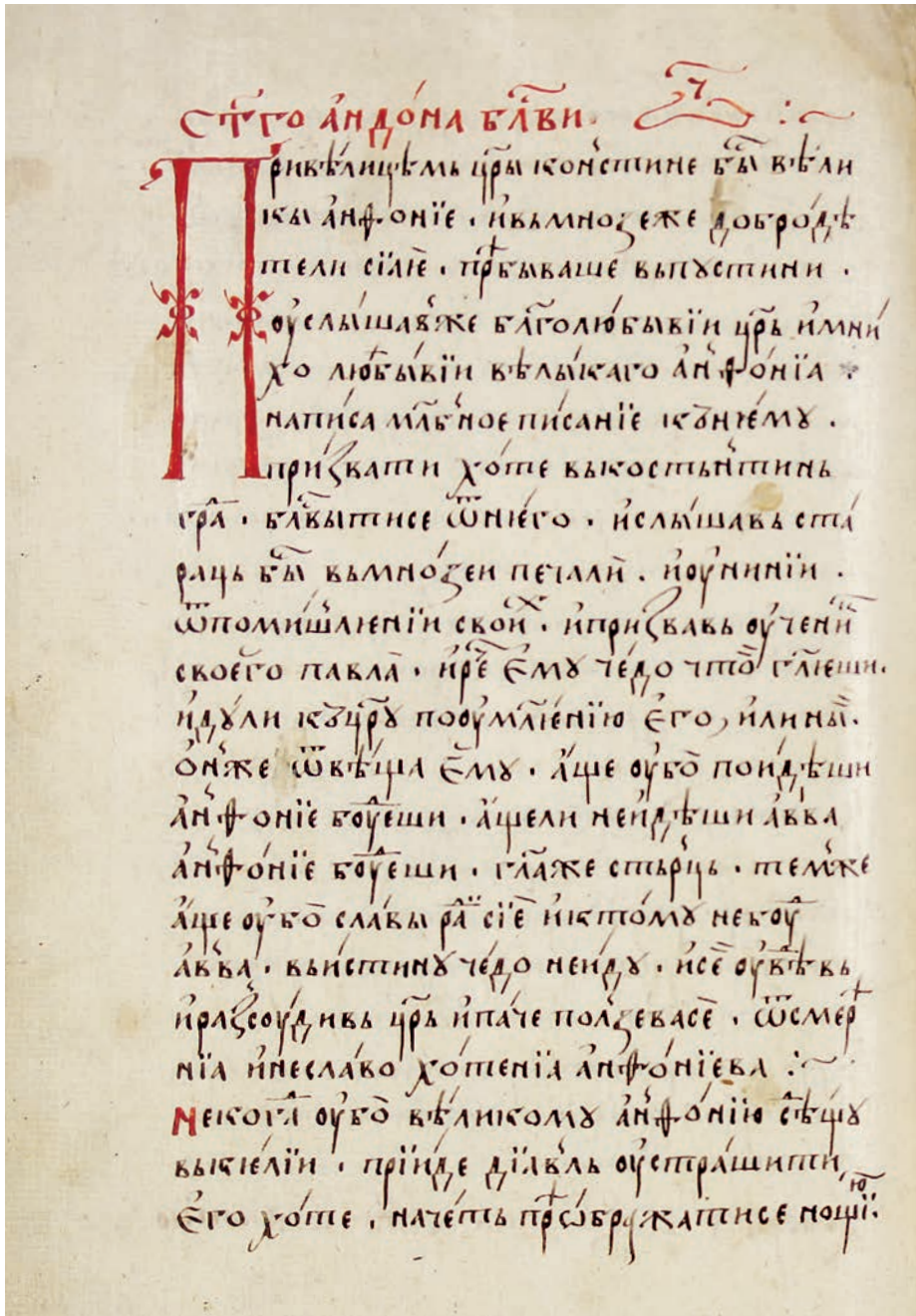
THE SERMON ABOUT THE LIFE OF ST. ANTHONY
BY GAVRILO TROJIČANIN

SUMMARY

The Panegyric of Monastery Stuplje (manuscript collection of the Museum of the Serbian Orthodox Church, Radoslav Grujić's collection, Z I 59), copied by the famous scribe from the first half of the 17th century, Gavriilo Trojičanin, contains The Sermon about the Life of St. Anthony, a unique compilation of Apophthegmata patrum and The Life of St. Anthony. For his Sermon Gavriilo used the oldest Slavic translation of The Life, which dates back to the 9th/10th or early 11th century. Gavriilo's original redaction indirectly reveals the importance and long-lasting influence of the oldest Slavic translations in Serbian tradition.

Сл. 2. Слово о житију св. Антонија, МСПЦ, 3 I 59, л. 95б

96

вьсвятскыи образы прѣмѣняюще . пьтїю
 едѣ како можеть прѣлестити егѣго .
 и якоже сїи мь свратитиши егѣго . послѣ
 же пакѣ прїидѣ и чрьнь явнѣ ема .
 анфониѣ яко оустраше видѣ въ . авїе
 мѣлвою вьсрѣживе . неспырте льсти
 вїи члѣскы глѣ прїемь рѣ . многыже
 азъ прѣлести , и множише погубы .
 нїаже и пѣкѣ хощѣ . мѣ прѣдъ тьбой ми
 нїе соже оупѣхъ . анфониѣ же благодарн
 въ вѣ . и оукрпсе надїавола и рѣ гѣ мнѣ
 помощникъ . и азъ вьсрѣ наврагы мое .
 и пѣо слышавъ чрьнїи вьскоре и гѣте . пакѣ
 же дїаволь непотыкаше локѣ егѣго :
О анфониѣ же разбувъ многы соущи казны
 дїаволовы вьсрѣжсе крѣпко вьсрѣжавѣ .
 бѣдѣше вьсѣ поць безсна прѣмѣкаше . вьсѣ
 шавѣо едїного днѣмь по мѣста ходѣ слѣ
 нца . множицеюко и подѣ днѣмь и по чѣтїи
 рѣхъ . пьтїю хлѣбъ и соль и водѣ пїи
 ше . видѣвѣже егѣго ненавидѣи добрал
 дїаволь . и оубо мѣе едѣ како помѣлѣ
 пѣлѣнитѣе поустїи пїи поустїи мѣкѣ . и прїи
дѣ

оубо въединѣ ноць . Сомножествомъ бѣ
совѣ . и полагася бѣ е҃го ранами ꙗко бѣ
г҃ла лежатини емѣ на землѣ . и немогаше
г҃лати ни въстати . нѣ леже мѣше .
и полагаше г҃лаше . не бо і҃се ѿ ꙗко ранами
лице и м ногые възложити на мѣ . ни ꙗко
же мѣнѣ разлѣтити ѿ лиць бѣ х҃а моего .
и постои нѣсе ꙗко воль . ꙗко и порани въз
магаше . не забавь свое бѣсѣ . и видѣше
ли ꙗко не възмогъ ни дѣхѣ . и ранами
одоубити емѣ нѣ воидѣти на мѣ . и при
дѣмъ оубо и ꙗко на нѣ . и въ ноци кло
потѣ сътворѣ ꙗко ꙗко мнѣтисе бѣем
мѣстѣ помѣ г҃лашисе . не ꙗко чѣттири
х҃ыни и ꙗко вѣгше бѣсѣ . и по ни ходоути
прѣобразивше възвѣрскы образы . и въ
ше мѣсто ꙗко мѣстѣи емѣ испѣиенно .
лавокъ и мѣ вѣдѣ ирѣокъ . и ꙗко смѣе
и не кортѣе . и въликъ . лава рикаше х҃отте
мѣсти . ꙗко мнѣше бо дѣи . смѣи
плазевъ не досегаше . въликъ оустѣрѣ мѣше
въ дѣржаше . и въликъ въ дѣи стѣрашны
бѣ х҃ . въсе ирѣстѣ и г҃ла и щѣцы . ѿнѣ
неже

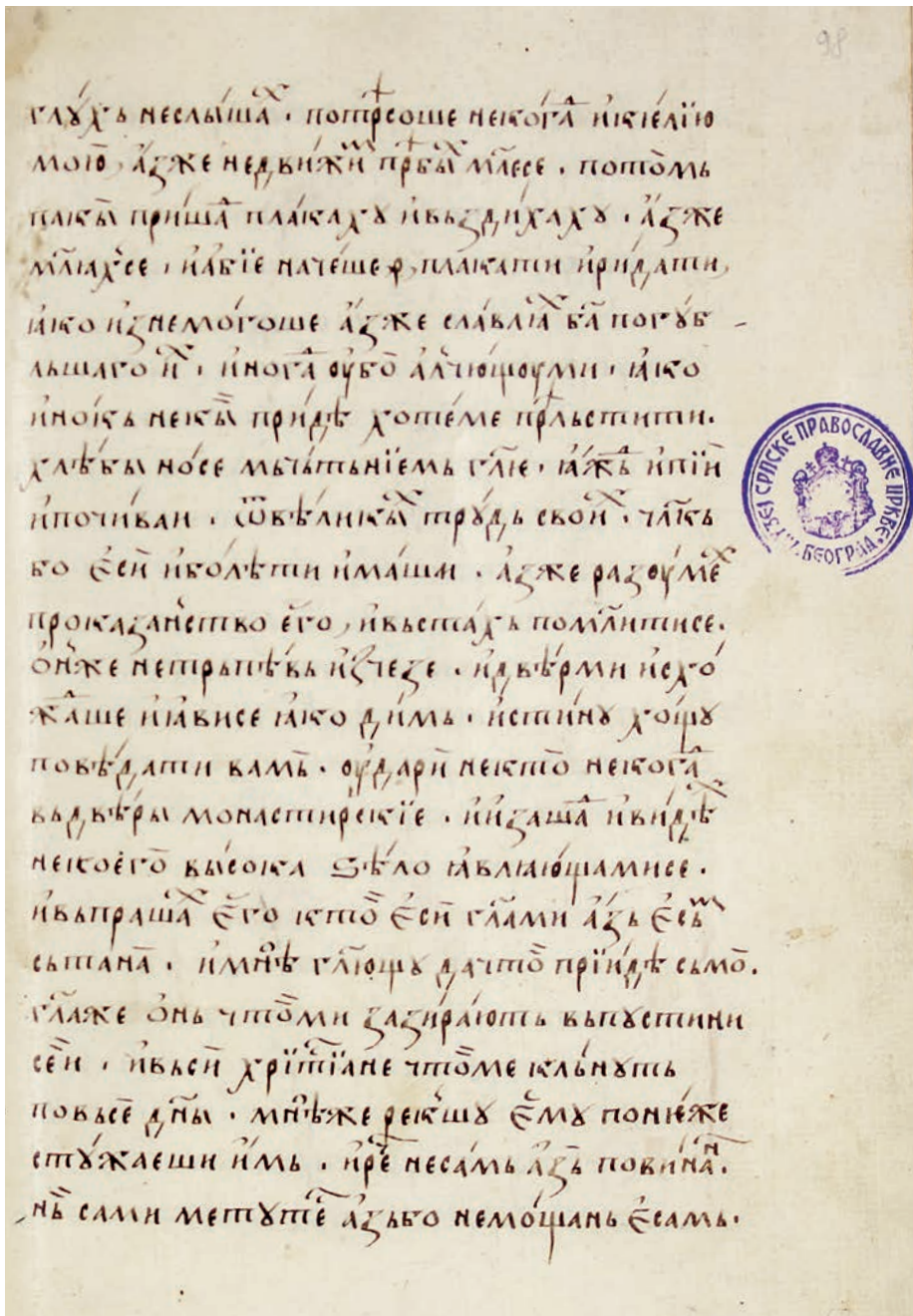
Сл. 4. Слово о житију св. Антонија, МСПЦ, 3 I 59, л. 96б

бѣи емь испрѣ емь ѿна . прѣтѣше крѣско
 болѣзнь . прѣгаесе глѣше кѣннѣмь . аще
 кѣнѣ ѣ сила вѣвѣсѣ по доваѣльнѣ ѣдином
 припци пѣкло ѿвасѣ . нѣ понѣже кѣзѣмо
 цн сѣтѣворѣ вѣсѣ бѣ . потпѣ вѣдѣе мѣтѣ
 пѣсе . знамѣнѣе же сѣ ѣ спѣвѣ на поупѣврѣ
 жепѣе . вѣрѣа ѣже ѣгѣи ѣвѣхѣ . и много
 оубѣо ѣскѣшающе сѣкрѣжетѣхѣ зоубѣа нѣнѣ .
 и мнѣко ѣже пакѣостѣи ѣмѣ несѣтѣворѣше
 и поспѣрѣше . **Г**ѣже призѣре наспѣрѣсти
 анѣфонѣевѣ . и вѣскѣре нагѣспѣхѣплѣнѣе
 бѣ ѣмѣ вѣзѣрѣкѣже оубѣо анѣфонѣе и вѣдѣе
 хлѣвѣнѣ вѣрѣхѣ ѣвѣрѣзѣшнѣе . поупѣрѣ ахѣтѣо
 нѣкѣхѣ сѣвѣтѣлѣхѣ сѣхѣорѣцѣхѣ кѣннѣмѣ . бѣсѣн
 же оубѣо наспѣрѣно ѣзѣтѣоше . и колѣзѣнѣ
 плѣтѣсѣка вѣскѣре прѣстѣа . и кѣлѣа бѣ
 целѣ . анѣфонѣе же мѣшѣсе вѣрѣннѣо глѣе .
 глѣе бѣ потпѣо нѣмѣннѣсе ѣзнѣтѣла . дѣвѣ
 вѣдѣлѣ болѣзнь мѣтѣ . и вѣвѣзѣлѣ кѣннѣмѣ
 глѣе анѣфонѣе зѣ вѣхѣ . нѣ ѣжнѣдѣа прѣпѣ
 нѣе пѣкоѣ . и ѣко нѣвѣа повѣжѣнѣ бѣоупѣ
 помѣщнѣкѣ нѣспѣворѣтѣе вѣвѣлѣка и по
 слѣшѣвѣ анѣфонѣе мѣшѣе вѣстѣавѣ .

Сл. 5. Слово о житију св. Антонија, МСПЦ, 3 I 59, л. 97а

иполми възможе ꙗко тѣло итисе ѿмъ, и въ
скоре оустрашнѣе и поидѣ въ поустиню .
ипакѣмъ врагъ видѣ ѿго постоуѣнїе . и хоще
ѿмоу спонѣ сътворити . показъ ѿмъ на
пѣи блѣдъ сѣрѣбрънъ въ блѣдъ . а ѿ фонїе же
разоуме кражїю льстѣ . и негдѣ блѣдъ глѣдѣ .
и дѣлакоа облиташе глѣ . не прѣнешими
спѣды сїи мѣ ороуѣемъ . и въскоре дѣлакоа
ꙗко дѣмъ и зѣзе . тѣ же показоуѣтъ ѿмъ
множество златѣ нагоуѣи покрѣженю .
а ѿ фонїе же погидисе множество златѣ .
и ꙗко ѿгнѣ трѣкоуи . и не зрѣтисе въ хоще
въ повѣже . глѣше льва а ѿ фонїе . придоше
некогдѣ бѣса прѣтѣемѣ . и ѿспѣдѣшише
ꙗко коннѣ . наконїе съсѣрѣжїемъ . хоще
оустрашнѣише . а зѣ же рѣхъ ѿмъ въсѣроуѣи
и ѿмъ наконїи . мѣ же въиме глѣа нашего
възвѣлнїисе . и бѣе въскоре и зѣзоше .
некогдѣ же придоше вътѣмъ свѣтѣ и мѣше
мѣтѣнїа и глѣхъ прїидѣмъ и навнїсе а ѿ
фонїю . а зѣ же мѣа хѣ . а бѣе свѣтъ оугасше
негѣстнѣа . по мѣцѣ же дѣи прїдоше ꙗко
поюше и глѣше ѿписнїа . а зѣ же ꙗко

Сл. 6. Слово о житију св. Антонија, МСПЦ, 3 I 59, л. 97б

Сл. 7. Слово о житију св. Антонија, МСПЦ, З I 59, л. 98а

несоуспьли тѣлои врагѣхъ оубо хъдѣше оубо хъдѣше
высоунаць и грядѣи разоушиль еси . а доу
же неимамъ никогѣи неоружїа ни мѣста .
нѣ въсоудѣ хрїстїанїи быше . и поустениа
напльнише инокѣмъ . да клѣвѣхъ сѣмь сѣбѣ
и въсоудѣ да не клѣвѣхъ мене . азъ аѣфѣонїе
слахъ и оубо немѣхъ . хъбо пришадѣ безеиѣла
те свѣтвори . слышавъ же оны имѣ хъво и мѣ
дѣмъ и зътезе . аѣфѣонїе же многа тѣоуеса
свѣтвори въ поустении . и кѣсѣи и зъгна .
и многа наспльниць бѣ . по тѣи сѣи мѣца
гѣе , зъ дѣнь . живїи же многа лѣта . въ
тѣрѣстѣ въ лѣтѣхъ прилѣтъ . мѣко бѣ тѣи
ѣмъ живота . ре , лѣтъ . о хъе ісе гѣи наше
ѣмъ же слава со оубо немѣхъ и хъо и мѣ
и прѣно и въ вѣкѣхъ а мѣи . : : :
Ца гѣе . іс . повѣсѣ оубо еѣфѣимїи бѣви .
лыши оубо еѣ оубо еѣ еѣфѣимїи .
подвижущдсе тѣога въское врѣмѣ . въ вѣ
спѣтѣней спрѣне спѣго гѣа поустении . и мѣ
свѣтїи мѣнїе хъ свѣтѣщдсе . и тѣоуѣспїе
Узарѣ повѣсѣ прѣспѣрѣающїи . и многа
тѣоуеса тѣворѣхъ . спѣмъ же слава іерлїмѣскїи

Сл. 8. Слово о житију св. Антонија, МСПЦ, 3 I 59, л. 98б

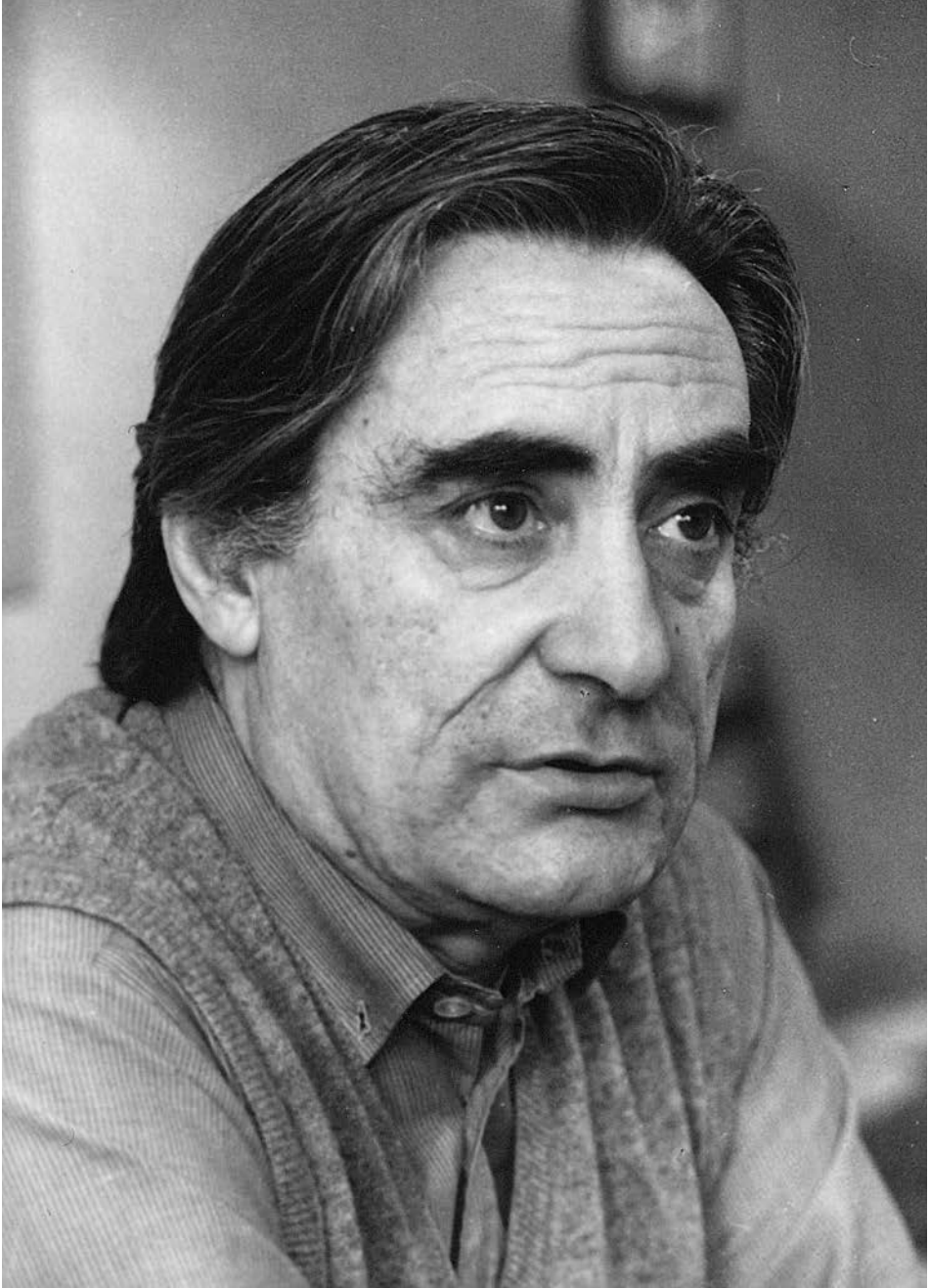

ЛИКОВНИ ПРИЛОЗИ

Сл. 1. Димитрије Богдановић

Сл. 2. Димитрије Богдановић, децембар 1985.

Сл. 3. Слева надесно: Драган Недељковић, Дејан Медаковић,
јеромонах Хризостом (Столић), Димитрије Богдановић и непозната особа

Сл. 4. Слева надесно: Соња Богдановић (трећа), Димитрије Богдановић (четврти),
Фрањо Баришић (пети) на промоцији Каталога ћирилских рукописа манастира
Хиландара, САНУ, 1978.

Сл. 5. Здесна налево: Димитрије Богдановић, помоћник управника Народне библиотеке Милорад Најдановић, његова светост патријарх српски господин Герман, непосредно по отварању нове зграде Народне библиотеке (1973)

Сл. 6. Иво Андрић (други слева) у посети Археографском одељењу; слева надесно: Димитрије Богдановић (први), помоћник управника Народне библиотеке Милорад Најдановић (четврти) и манипулант у библиотеци Милан Јакшић (пети)

Сл. 7. Димитрије Богдановић (први слева) са Светозаром Радојчићем и супругом Соњом у Семинару за историју уметности Филозофског факултета

Сл. 8. Димитрије Богдановић (први слева) у Институту за историју уметности Филозофског факултета с Дејаном Медаковићем (у средини) и Радованом Самарцићем (здесна)

Сл. 9. Слева надесно: Димитрије Богдановић, Бранислав Црнчевић, Матија Бећковић, Дејан Медаковић, Душан Радовић и Стеван Раичковић на Светој Гори

Сл. 10. Димитрије Богдановић с колегама у Сентандреји: Стојан Вујичић (други слева), Динко Давидов (седи у средини), Сретен Петковић и Миодраг Јовановић (стоје здесна)

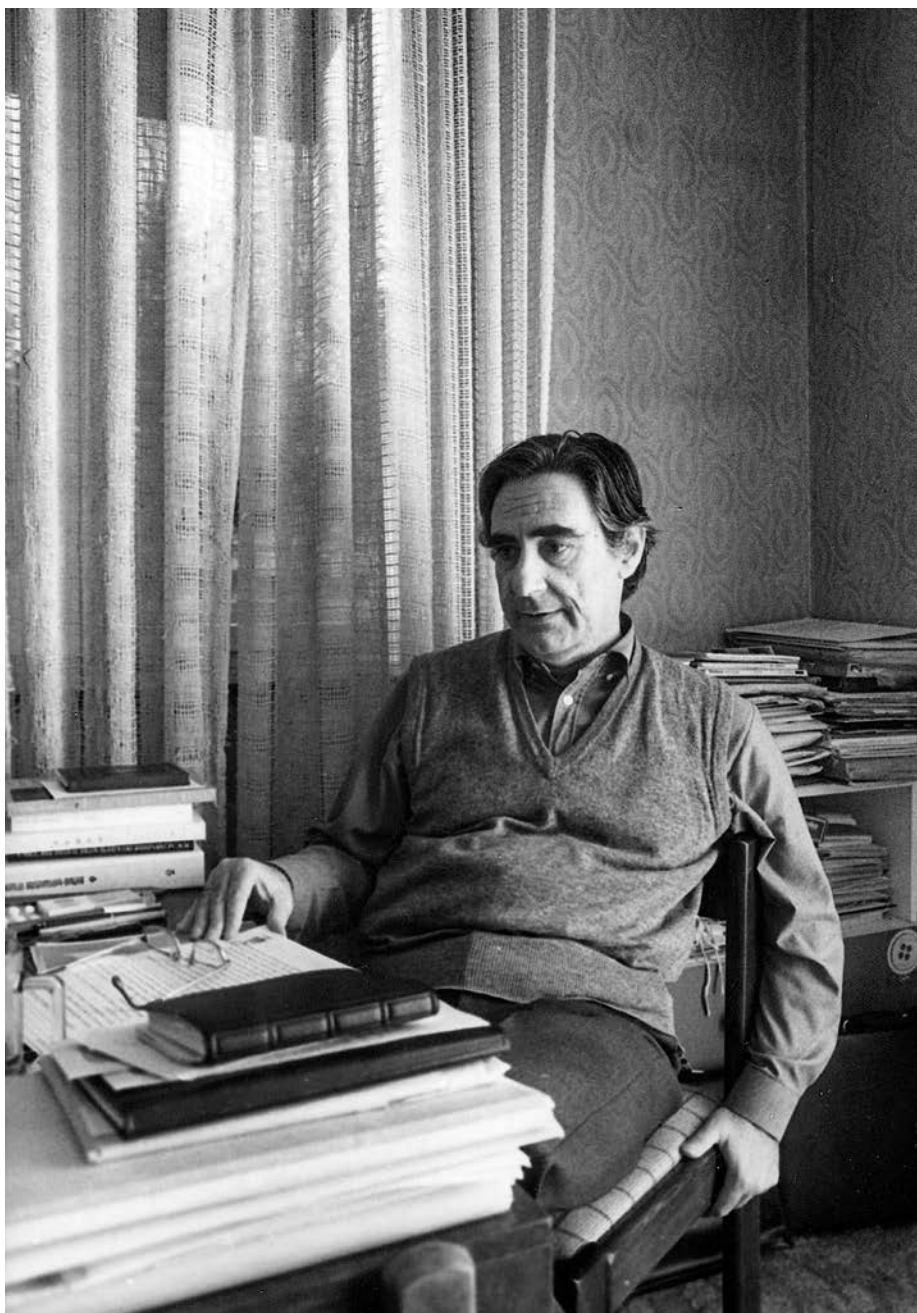

Сл. 11. Димитрије Богдановић с колегама у Раваници: Јованка Калић (прва слева),
Фрањо Баришић (трећи слева), Станислав Хафнер (пети), Радован Самарџић
(шести)

Сл. 12. Димитрије Богдановић с Димитријем Стефановићем у Великој Ремети

Сл. 13. Димитрије Богдановић држи предавање на Универзитету Колумбус (Охајо)

Сл. 14. Димитрије Богдановић у својој радној соби

ix F 70 (5 14)

Зборник ходошки

Ванф, IV + 188 + 3 ; 21,0 x 14,0 ; 16,5 x 8,5 ; 26 ;
 Чешкому изданима

Сб. 1	1 - 8	зан. н. 1, 8
2	9 - 16	зан. н. 9
3	17 - 24	
4	25 - 32	
5	33 - 40	
6	41 - 48	
7	49 - 56	
8	57 - 64	
9	65 - 72	
10	73 - 80	
11	81 - 88	
12	89 - 96	
13	97 - 104	
14	105 - 112	
15	113 - 120	
16	121 - 128	зан. н. 128
17	129 - 136	зан. н. 129, опис. 139 , н. 131, опис. 135
18	137 - 144	зан. н. 140
19	145 - 152	зан. н. 146
20	153 - 160	
21	161 - 169	опис. н. 163
22	169 - 176	опис. н. 174
23	177 - 184	зан. н. 181, 184
24	185 - 188	зан. н. 185, 188 (отра жует.)

Не могу найти место за -
 лена Хошока; он решил -
 пойти в библиотеку в городе

Ана. опис. = VV

зам:

Вместо Винаи. иже. то могу найти н. 8-9 Хошока реконструкция
 црква Карл. мост; в конце вост. главы то н. 9' где гугу: (Тол. 10 1, 8 et 9
 ex libro, Compendium Syntagmatis Matthaei Vlastensis continens, sec. XVI clar-
 taceo in 4., Bibliotheca metropolitana Carlovicensis, transmissa sunt).

Ка н. 130 где гугу. Хош. иже: Fol. isthoc, hunc spectat, an ad finem
 Codicis, incertum.

Сл. 15. Опис Ходошког зборника (Народни музеј, Праг), радни материјал

Leraan, 26. / 1345
 71, 81, 89, 97, 108, 116, 118, 129, 130
 100' 141
 Leraan, 4. p. 32
 (130/324)

2; 16, 24, 29, 31, 32, 33, 35, 80, 85, 106, 113, 129, 130, 139'

Писку: скуптаван за зуп - абвуги (Омилугов),

Писку: скуптаван за зуп - абвуги (Омилугов);
 25, 5 x 19, 0 ; 20, 0 x 14, 0 ; (33 - 31, 32, 32, 27, 28)

Купу конвугија. Писку: скуптаван.
 Остатке свештеника бити делом писку: скуптаван (7)

16. 1 1-8 1812
 2 9-16
 3 17-24
 4 25-32
 5 33-40
 6 41-48
 7 49-54
 8 55-62
 9 63-69
 10 70-77
 11 78-85
 12 86-93
 13 94-101
 14 102-109
 15 110-117
 16 118-125
 17 126-133
 18 134-141

1. 14 месеца штомна ладина
 Недостатке зема свештеника
 1. 36 рача шом. месеца
 штомна (6) ✓
 I. месец за штомна (7) ✓
 II. месец за штомна (Зубовица са штомна)

1 x 0 = 0
 1 x 6 = 6
 1 x 7 = 7
 16 x 8 = 128
 (141) ✓

Лоције: остатке свештеника не слажу се са Лера.
 због св. (7) која недостигају! 14. 8 91. мес.

Сл. 16. Опис рукописа бр. 32 из збирке манастира Дечана, радни материјал

- (узне редослед)
- К 111) Синтагма Мавроје Властаре, срп., XIV в. Ђакоп, 294 л. 290 x 225 мм. Записи. 210
- (узне редослед)
- К 112) Синтагма Мавроје Властаре, срп., XVI в. Ђакоп, 169 л. 320 x 245 мм.
- Манастирски списак (с. Ђакопљево)
- 113) Канон Младен, срп., XIV в. Ђеро-Менит, 133 л. 230 x 155 мм. Записи.
- 114) Канон, срп., крај XIV - пр. XV в. Ђакоп, 236 л. 255 x 175 мм. Записи.
- Зависност (са списком) као 108
- К 115) Канон, срп., крај XIV - пр. XV в. Ђакоп, 267 л. 220 x 145 мм. Записи.
- 116) Законик, срп., жуп. Генадурја, XVI - XVII в. Ђакоп, 161 л. 210 x 145 мм. Записи.
- 117) Каноник, срп., XV в. Ђакоп, 161 л. 210 x 130 мм. Записи. 162 140

Сл. 17. Радни материјал из 1977. године за Инвентар ћирилских рукописа у Југославији (XI-XVII века)

САДРЖАЈ

Уводна реч	7
ЈЕЗИК, КЊИЖЕВНОСТ И РУКОПИСНО НАСЛЕЂЕ	11
Мирјана Бошков	
Тропар и кондак кијевском кнезу Владимиру у рукопису Данила Крпца	13
MIRJANA BOŠKOV	
A TROPARION AND A KONTAKION DEDICATED TO THE KIEVAN PRINCE VLADIMIR IN THE MANUSCRIPT OF DANIL KRPAС	33
Зорица Витић	
„Слово о житију светог Антонија“ Гаврила Тројичанина	35
ZORICA VITIĆ	
“THE SERMON ABOUT THE LIFE OF ST. ANTHONY” BY GAVRILO TROJICANIN	45
Јасмина Грковић-Мејџор	
ЧУДО, ДНЕЉ И ДНЕО У СТАРОСЛОВЕНСКОМ ЈЕЗИКУ	55
JASMINA GRKOVIĆ-MAJOR	
ЧУДО, ДНЕЉ AND ДНЕО IN OLD CHURCH SLAVONIC	66
Аксинија Джурова, Диљана Радославова	
Новооткрити фрагменти од Ловешкиа Дамаскин: ПРЕДВАРИТЕЛНИ БЕЛЕЖКИ	67
AxINIJA DŽUROVA, DIJANA RADOSLAVOVA	
NEW-FOUND FRAGMENTS FROM THE LOVECH DAMASKIN: PRELIMINARY NOTES	83
Климентина Иванова	
Панигирик № 282 од Библиотека на Србјската патриаршија в контекста на Балканската кирилска книжнина	93
KLIMENTINA IVANOVA	
THE BOOK OF PANEGYRICS AT THE LIBRARY OF THE SERBIAN PATRIARCHATE IN THE CONTEXT OF THE BALKAN CYRILLIC LITERATURE	122

ТОМИСЛАВ ЈОВАНОВИЋ БИБЛИЈСКА И АПОКРИФНА ПОДЛОГА ПРОЛОШКОГ ЖИТИЈА СВЕТОГ ПРОРОКА ЈЕРЕМИЈЕ	123
TOMISLAV JOVANOVIĆ BIBLICAL AND APOCRYPHAL PATTERNS OF THE PROLOGUE VITA OF THE HOLY PROPHET JEREMIAH	142
Јанис Какридис по, последн, последоаџтнџ: от «метафизики предлогов» к исторической грамматике	149
YANNIS KAKRIDIS по, последн, последоаџтнџ: FROM THE "METAPHYSICS OF PREPOSITIONS" TOWARDS HISTORICAL GRAMMAR	163
МИРОСЛАВ А. ЛАЗИЋ Од Божидара Вуковића до Дионизија дела Векије: идентитет и псеудоним у култури раног модерног доба	165
MIROSLAV A. LAZIĆ FROM BOŽIDAR VUKOVIĆ TO DIONISIO DELLA VECCHIA: THE IDENTITY AND PSEUDONYM IN EARLY MODERN CULTURE	185
КАТАРИНА МАНО-ЗИСИ Непознати препис Службе светом кнезу Лазару и Слова о кнезу Лазару из треће деценије XV века	187
KATARINA MANO-ZISI AN UNKNOWN COPY OF THE SERVICE TO HOLY PRINCE LAZAR AND THE NARRATION ON PRINCE LAZAR FROM THE THIRD DECADE OF THE 15 TH CENTURY	201
АНИСАВА МИЛТЕНОВА АН УНЕХПЛОРЕД МАНУСКРИПТ ВИТН АПОКРИФА ИН ТЕ КОЛЛЕКЦИОН ОФ ВАЛТАЗАР БОГИШИЋ	211
АНИСАВА МИЛТЕНОВА Један непроучени рукопис који садржи апокрифе из збирке Валтазара Богишића	226
АЛЕКСАНДАР НАУМОВ Теологија у списима Ђурђа Црнојевића и Божидара Вуковића	227
ALEKSANDER NAUMOW THEOLOGY IN THE WRITINGS OF ĐURAĐ CRNOJEVIĆ AND BOŽIDAR VUKOVIĆ	238

ЉИЉАНА И. ПУЗОВИЋ ПРИКУПЉАЊЕ ПИСАНИЈЕ ПРЕМА КАТАСТИХУ МАНАСТИРА ХИЛАНДАРА (БР. 521): ПРИЛОГ ИСТОРИЈИ СРПСКЕ ЦРКВЕ И НАРОДА КРАЈЕМ XVII И ПОЧЕТКОМ XVIII ВЕКА	239
LJILJANA I. PUZOVIĆ PIOUS DONATIONS (PISANIYA), ACCORDING TO THE KATASTICH OF THE HILANDAR MONASTERY (№ 521): A CONTRIBUTION TO THE HISTORY OF THE SERBS AND THE EASTERN ORTHODOX CHURCH IN THE LATE 17 TH AND THE EARLY 18 TH CENTURY	263
ЈОХАНЕС РАЈНХАРТ СЛОВО (ПСЕУДО-)НЕКТАРИЈА ЦАРИГРАДСКОГ „IN THEODORUM MARTYREM“ (СРГ 4300; ВНГ 1768) У СРПСКОСЛОВЕНСКОМ ПРЕВОДУ	265
JOHANNES REINHART THE SERMON OF (PSEUDO-)NECTARIUS OF CONSTANTINOPLE “IN THEODORUM MARTYREM” (СРГ 4300; ВНГ 1768) IN A SERBIAN CHURCH SLAVONIC TRANSLATION	285
НАТАЛИЈА В. РАМАЗАНОВА СЕРБСКЕ СВЕТАТЕЉИ САВВА И АРСЕНИЈ В РУССКИХ ПЕВЧЕСКИХ РУКОПИСИХ	287
NATALIA V. RAMAZANOVA SERBIAN SAINTS SAVA AND ARSENJE IN RUSSIAN CHANT COLLECTIONS	297
ВИКТОР САВИЋ ПРЕПИС КАРЕЈСКОГ ТИПИКА ИЗ XVI ВЕКА (АХС 134/135)	299
VIKTOR SAVIĆ A 16 TH -CENTURY MANUSCRIPT COPY OF THE TYPIKON OF KARYES (AHS 134/135)	322
ЈОВАНА СТАНОЈЛОВИЋ ОРНАМЕНТИКА РУКОПИСНИХ КЊИГА МОНАХА РОМАНА (ДРУГА ЧЕТВРТИНА XIV ВЕКА)	325
JOVANA STANOJLOVIĆ ORNAMENTATION IN THE MANUSCRIPTS WRITTEN BY THE MONK ROMAN (THE SECOND HALF OF THE 14 TH CENTURY)	344
ЈАН СТРАДОМСКИ DWIE NIETYPOWE REDAKCJE KORMCZEJ ŚW. SAWY W ZBIORACH RĘKOPISÓW CERKIEWNYCH W POLSCE	357

JAN STRADOMSKI TWO COPIES OF AN ATYPICAL RECENSION OF THE NOMOCANON OF SAINT SAVA (KRMČIJA) IN RELIGIOUS MANUSCRIPT COLLECTIONS IN POLAND	373
ТАТЈАНА СУБОТИН-ГОЛУБОВИЋ Хиландар 608 (МИНЕЈ ЗА ДЕЦЕМБАР) – ВЕСНИК ПРОМЕНА У ЛИТУРГИЈСКОМ ЖИВОТУ СРЕДЊОВЕКОВНЕ СРБИЈЕ	375
TATJANA SUBOTIN-GOLUBOVIĆ HILANDAR № 608 (DECEMBER MENAION): THE HERALD OF CHANGE IN THE LITURGICAL LIFE OF MEDIEVAL SERBIA	397
ЈАНИС ТАРНАНИДИС Слика српске списатељске и духовне делатности у XIII и XIV веку која се јавља у синајским словенским рукописима пронађеним 1975. године	399
YANNIS TARNANIDIS THE IMAGE OF SERBIAN LITTERARY AND SPIRITUAL ACTIVITY IN THE 13 TH AND 14 TH CENTURIES AS REFLECTED IN SLAVIC MANUSCRIPTS FOUND IN 1975 IN THE MOUNT SINAI	410
СЕРГЕЙ Ю. ТЕМЧИН Образ св. Вассиана Константинопольского как модель развития культа св. Прохора Пшинского: гимнография и агиография	411
SERGEY Y. TEMCHIN THE IMAGE OF BASSIANOS OF CONSTANTINOPLE AS THE MODEL FOR THE DEVELOPMENT OF THE CULT OF ST. PROHOR OF RČINJA: HYMNOGRAPHY AND HAGIOGRAPHY	425
БРАНИСЛАВ ТОДИЋ О једном месту у повељи Стефана Немањића Хиландару	427
BRANISLAV TODIĆ ON ONE PASSAGE IN THE CHARTER OF STEFAN NEMANJIĆ FOR HILANDAR	435
МАРИНА В. ЧИСТЯКОВА О јужнословјанских преводима Стишног пролога	437
MARINA V. CHISTYAKOVA SOUTH SLAVIC TRANSLATIONS OF THE VERSE PROLOGUE	455

СЕЃАЊА	457
ВЛАДЕТА ЈЕРОТИЋ ДИМИТРИЈЕ БОГДАНОВИЋ – У МОМЕ СЕЃАЊУ	459
КРАСИМИР СТАНЧЕВ С ДИМИТРИЕ БОГДАНОВИЧ В КОМИСИЈАТА ЗА РЃКОПИСИ НА СИВАЛ	463
ДИМИТРИЈЕ СТЕФАНОВИЋ СЛУЖБА ПРЕСВЕТОЈ БОГОРОДИЦИ У ЧАСТ И СПОМЕН ЧУДОТВОРНЕ ЈОЈ ИКОНЕ ВЕЛИКОРЕМЕТСКЕ: ОСВРТ НА ПРЕВОД АКАДЕМИКА ДИМИТРИЈА БОГДАНОВИЋА	469
ЛИКОВНИ ПРИЛОЗИ	473

SCALA PARADISI
АКАДЕМИКУ ДИМИТРИЈУ БОГДАНОВИЋУ У СПОМЕН
1986–2016

СЛОВЕНСКИ И СРПСКИ СРЕДЊИ ВЕК
Књига 1

Уредник серије
Јасмина Грковић-Мејџор

Издаје
Српска академија наука и уметности
Београд, Кнез Михаилова 35

Технички уредник серије
Виктор Савић

Обрада ликовних прилога, слог и прелом
Мирослав Лазић

Тираж
400 примерака

Штампа и повез
Службени гласник, Београд

© Српска академија наука и уметности
2018

CIP - Каталогизација у публикацији - Народна библиотека Србије, Београд

811.163.1(082)

091=16(082)

SCALA paradisi. Академику Димитрију Богдановићу у спомен : 1986–2016 : примљено на VI скупу Одељења језика и књижевности, од 26. јуна 2018. године, на основу реферата академика Јасмине Грковић-Мејдор и иностраног члана Анатолија Аркадјевича Турилова / уредници Анатолиј Аркадјевич Турилов ... [и др.]. – Београд : САНУ, 2018 (Београд : Службени гласник). – 487 стр. : илустр. ; 24 см. – (Словенски и српски средњи век / Српска академија наука и уметности. Одељење језика и књижевности, Старословенски одбор ; књ. 1)

На спор. насл. стр.: Scala paradisi. Scripta in memoriam Demetrii Bogdanović viri academici : 1986–2016. – Радови на више језика. – Тираж 400. – Напомене и библиографске референце уз текст. – Библиографија уз сваки рад. – Резимеи на енгл. или срп. језику.

ISBN 978-86-7025-802-0

а) Старословенски језик – Зборници

б) Словенски рукописи – Зборници

COBISS.SR-ID 271614988